

Japon Dilinde Kültürel Bir Öğe Olarak “Aimai” (Belirsizlik) İfadeleri ve “Chotto”

“Aimai” (Uncertainty) Expressions and “Chotto” as a Cultural Element in Japanese Language

Şeyda Nur YILDIZ ÇOLAKER*

ÖZ

Kültür ve iletişim arasındaki ilişki bölünmez bir bütündür. Kültürler arası etkileşimde farklı kültürel geçmişe sahip olanların farklı düşünmesi, farklı tutumlara ve aynı zamanda farklı beklentilere sahip olması kaçınılmazdır. Bu nedenle, yalnızca dilsel kuralları veya etkileşim için ortak kuralları değil, aynı zamanda verilen iletişimsel olayların bağlamı için, temel kültürel bilginin de bilinmesi veya öğretilmesi gereklidir. Hedef dili Japonca olan öğrenciler için de dilbilgisine ek olarak Japon dilindeki kültürel arka planın öğretilmesi ve öğrenilmesi zorunludur. Bu zorunluluk diğer dillerde olduğu gibi Japon dilinde de bulunan belirsizlik ifadelerinin anlam ve kullanımı açısından doğru kavranabilmesi için de geçerlidir.

Anahtar Kelimeler: Japoncada Kültürel İletişim, Aimai, Belirsizlik İfadeleri, Chotto

ABSTRACT

The relationship between culture and communication is an indivisible whole. It is inevitable in intercultural interaction that those with different cultural backgrounds think differently, have different attitudes and also different expectations. Therefore, it is necessary to know or teach not only linguistic rules or common rules for interaction, but also basic cultural knowledge for common rules for the context of communicational events. It is compulsory to teach and learn cultural background in Japanese language in addition to grammar for learners whose target language is Japanese. This compulsion applies to the correct understanding of the meaning and use of expressions of uncertainty in Japanese as in other languages.

Keywords: Cultural Communication in Japanese, Aimai, Expressions of Uncertainty, Chotto

Extended Summary

These expressions of uncertainty as a cultural element in Japanese are called 曖昧表現 “aimai hyōgen.” The meaning of the concept of “aimai”, its place and significance in society will be emphasized in this study. In this framework, the meaning confusion that Japanese learners may experience within the concept of “aimai” will be discussed through examples of the use of the word “chotto”. The examples that this word is used will be selected from printed and web-based Japanese sources by using the qualitative research approach of “document analysis” and the meanings of the word will be tried to be explained. Thus, we aim to help foreign learners of

* Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu; Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü syv@pau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-6816-6440>).

Japanese to better understand that Japanese culture and language are not as uncertain as they appear on the surface.

Expressions of uncertainty called “aimai hyōgen” in Japanese are frequently used in daily speech. The word “aimai” here consists of the combination of the ideograms 曖 “ai” (vague, unclear) and 昧 “mai” (vague, ambiguous, unclear). The most commonly used ambiguity expressions in spoken language are: “chotto, demo, saa, muzukashii and ii des”.

It is known that since ancient times, the Japanese have a high aesthetic consciousness in terms of respect, compassion and sensitivity to etiquette, giving priority to others even though they sometimes put themselves first. With the influence of aesthetic awareness, the Japanese have generally become a society that prefers indirect communication. The communication they use to maintain social harmony, avoid any conflict, be polite or answer questions is based on non-verbal cues such as body language, posture, expression and tone of voice.

Japanese cultural characteristics and the Japanese psychology of happiness are basic elements that are not taken into consideration by working creatures. For this reason, Japanese learners cannot make sense of the term used in writing and daily speech. This has a close connection with climate and geography.

Japan is an island country. Because it is surrounded by impenetrable seas, Japanese culture has been able to develop in isolation, away from the threat of invasion from outside. On the other hand, because Japan is a mountainous country and does not have much habitable land, the concept of “harmony” called 和 “wa” has become an important factor in Japanese life that helps maintain the relationship between members of close-knit communities.

In addition to geography, climate also had a significant impact on the development of the character of the Japanese people. Extremely hot summers have led people living in this geography to engage in irrigation activities in order to achieve high production in a limited area at a certain time. Intensive agricultural activities such as rice cultivation, where irrigation, planting and harvesting tasks were traditionally shared jointly, have forced people to cooperate. For this reason, the Japanese have developed common rules, 村八分 “murahachibu”, with the tendency not to go against group demands for fear of being ostracized from society. In order to survive without creating serious problems in group cohesion, Japanese society has avoided expressing their opinions clearly, or even giving a simple yes or no answer. If a person really wants to say “no”, they will first say nothing and then use vague expressions that indirectly mean no.

Of these, “chotto” is one of the expressions that is easy to misunderstand because its meaning and usage depend on context. Chotto is used in spoken language in sentences containing expressions such as hesitation, reluctance, kindness and humility. Hesitating while speaking Japanese is a way of showing that the speaker is being polite towards his or her interlocutor. This usage occurs especially when the other person is superior in terms of social status. With the use of Chotto, reluctance is expressed, although not directly rejecting the offer of a person who is in a better position in terms of social status.

By and large, chotto is used by the Japanese to express things that are difficult to express, especially rejection. In some cases, Cotto can include the meanings of In some cases, Cotto can include the meanings of discomfort, reluctance and inconvenience, reluctance and uncertainty.

Ultimately, chotto's meanings of uncertainty are deeply rooted in sociolinguistic context. Depending on formality, intonation and accompanying words, the word chotto can be interpreted semantically differently.

Giriş

Japon kültüründe homojenlik, grup odaklılık ve hiyerarşi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle Japonlar arasında uyum, fikir birliği ve karşı bağımlılığı sürekli kılma konusunda endişe hakimdir. Bu düşünce ve endişe Japonların iletişim tarzlarına kendilerini çok fazla öne çıkarmama, iletişimde dolaylı ve belirsiz ifadeler kullanma şeklinde yansımıştır¹.

Japon dilinde “*aimai hyōgen*” denilen belirsizlik ifadeleri günlük konuşma dilinde sık kullanılmaktadır. Buradaki “*aimai*” sözcüğü, 曖 “*ai*” ve 昧 “*mai*” ideogramlarının birleşmesinden oluşmaktadır. Japonca Kanji Sözlüğü’nde “*ai*” ideogramı tek başına “karanlık, net olmayan²”; ve ‘*mai*’ ideogramı ise “karanlık, anlamsız³” demektir. Japonca sözlüklere bakıldığında genel anlamıyla “*aimai*”: “Ayrımı net bir şekilde belli olmayan; belirsiz, anlaşılmaz durum. Şüpheli, kesin olmayan⁴” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. *Aimai*, ifade edilmek istenilenin çok fazla anlamlara gelmesi ya da anlamın yeterince açık olmaması nedeniyle belirsiz bir durumun oluşmasıdır⁵. Konuşma dilinde en çok kullanılan belirsizlik ifadeleri: “*chotto, demo, saa, muzukashii ve ii des*”dir⁶.

Japon toplumu genellikle belirsizliğe karşı hoşgörülüdür. Öyle ki bu, Japon kültürünün özelliği olarak kabul edilir. Japonya’da *aimai* ifadelerin kullanımı bir erdem sayılır ve Japon dili belirsizliğe diğer dillerden daha fazla vurgu yapmaktadır. Çünkü Japon toplumunda kişinin kendini belirsiz ve dolaylı olarak ifade etmesi beklenir. Bununla birlikte belirsizlik, Japonların kendi aralarında da büyük bir kafa karışıklığına neden olabilmektedir⁷. Japon kültürünün dile yansıma biçimi olan *aimai* ifadelerinin kaynağını tarihsel geçmiş ve coğrafi şartlarda aramak gereklidir.

Bu çalışmada Japon konuşma dilinde sıklıkla kullanılan belirsizlik ifadelerinin kaynağı ve bunlardan “*chotto*”nun kullanımını inceleyeceğiz.

1. Japonya’nın Kültürel Ögesi *Aimai*’nin Kaynağı

Japon kültür unsurları ve Japon halkının ifade psikolojisi Japonca öğrenmeye çalışan yabancıların çok dikkate almadıkları temel unsurlardır. Bu nedenle Japonca öğrenenler yazımda ve günlük konuşmada kullanılan belirsizlik ifadelerini anlamlandıramamaktadırlar⁸.

Fiziki coğrafyanın insan faaliyetleri ve kültürünü büyük ölçüde kısıtlayarak derinden etkilemesi “coğrafi determinizm” olarak bilinen bir sosyal teoridir⁹. “Çevresel determinizm”

¹ Yoshiko Matsumoto-Okamoto Shigeko, “The Construction of The Japanese Language and Culture in Theashing Japanese as a Foreignn Language”, Japanese Language and Litarature, 37/1, 2003, s. 29.

² <https://tangorin.com/kanji?search=%E6%9B%96> (Erişim Tarihi: 19.05.2022)

³ <https://tangorin.com/kanji/%E6%98%A7> (Erişim Tarihi: 19.05.2022)

⁴ <https://kokugo.jitenon.jp/word/p569?getdata=%E6%9B%96%E6%98%A7&search=contain>

⁵ Roger J. Davies, Ikeno, Osamu, The Japanese Mind Understanding Contemporary Japanese Culture, Tuttle Publishing, Tokyo, 2002, s. 9.

⁶ Maharani Patria Ratna, “*Aimai Hyougen* Sebagai Cerminan Komunikasi Jepang”, *İzumi*, Volume 8, No 1, 2019, s. 25.

⁷ Davies, a.g.e., s. 9.

⁸ Yang Xiaozhong-Cao Hong, “*Aimai*’na Nihongo o Sai Ninshiki — Nihongo Kyōiku no Tachiba Kara — 「曖昧」な日本語を再認識 —日本語教育の立場から—” *Fukuidaigaku Kyōiku Chiiki Kagaku-bu Kiyō I* (Jinmonkagaku-koku Gogaku Kokubungaku Chūgoku-gaku-hen), 福井大学教育地域科学部紀要I (人文科学 国語学・国文学・中国学編, 56, 2005. s. 48.

⁹ Hasan, İcen, “Coğrafya’da Çevresel Determinizm: Kökleri ve Etkileri”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Güncel Araştırmalar*, C.2, İzmir, Ekim 2020, Duvar Yayınları, s. 9.

https://www.platanuskita.com/Webkontrol/uploads/Fck/Dosya_2_2.pdf#page=9 (Erişim Tarihi: 14.11.2023)

olarak da adlandırılan bu teoriye göre, bir toplumun yaşadığı bölgenin tüm fiziksel özellikleri o toplumun sosyal ve psikolojik bakış açısının oluşumunda doğrudan etkilidir. Bu çerçevede Japon coğrafyasının, ülkenin gelenek ve kültürel değerlerinin gelişiminde büyük etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Japonya bir ada ülkesidir. Etrafı aşılması güç denizlerle çevrili olması nedeniyle Japon kültürü, dışarıdan gelebilecek istila tehdidinden uzak bir izolasyon içinde gelişebilmiştir. Öte yandan Japonya'nın dağlık bir ülke olması ve çok fazla yaşanabilir arazisi bulunmaması gibi nedenlerle 和 “wa” denilen “uyum” kavramı, Japon yaşamında, birbirine sıkı sıkıya bağlı toplulukların üyeleri arasındaki ilişkiyi sürdürmeye yardımcı olan önemli bir faktör haline gelmiştir¹⁰.

Japon halkının karakterinin gelişiminde coğrafyanın yanı sıra iklimin de önemli bir etkisi olmuştur. Yazların aşırı sıcak olması bu coğrafyada yaşayan insanları belirli bir zamanda, sınırlı alanda yüksek üretim elde etmek için sulama faaliyetine yöneltmiştir. Sulama, dikme ve hasat işlerinin geleneksel olarak ortaklaşa paylaşıldığı pirinç yetiştirme gibi yoğun tarım faaliyetleri, insanları iş birliği yapmak zorunda bırakmıştır. Bu gibi nedenlerle Japonlar, 村八分 “*murahachibu*” toplumdaki dışlanma korkusu ile grup isteklerine karşı çıkmama eğiliminin ile ortak kurallar geliştirmiştir. Japon bireyler, kendilerini gruba adayıp grup için çalıştıkları takdirde, grubun onları desteklediğini görmüşlerdir. Dolayısıyla kendi görüşlerini, gruplarının amaçlarına uygun hale getirerek rahat bir uyum duygusu hissetmişler, iletişimde daha çok tecrübe, hikmet ve güce sahip olan atalarını takip etmişlerdir. Grup uyumunda ciddi sorunlar yaratmadan yaşayabilmek için Japon toplumu, fikirlerini net bir şekilde ifade etmekten, hatta basit bir evet ya da hayır cevabı vermekten bile kaçınmışlardır. Bir kişi gerçekten hayır demek istiyorsa, önce hiçbir şey söylemez sonra dolaylı yoldan hayır anlamı taşıyan belirsiz ifadeler kullanır olmuştur. Bu nedenle insanların kullandıkları bu belirsiz sözler çok çeşitli anlamlara gelmektedir.¹¹

Örneğin; bir ailenin üyelerinden biri çok yerse, diğeri az yemek zorundadır. Bu düşünceden hareketle herkes davranışlarının sonunda komşularını ve diğer topluluk üyelerini nasıl etkilediğinin bilincine varır. Bu nedenle Japonya'da, özellikle kırsal bölgelerde “Ötekiler/Diğerleri”, “Ben” anlamına gelmektedir. Japon toplumu gibi sıkı toplumlarda birlikte geçinmek ve birlikte çalışmak çok önemli olmuştur. Bu durum, aradan birkaç yüzyıl geçmesine rağmen, günümüzde algı ve davranış kalıpları ile dil ifadelerine belirgin bir şekilde yansımıştır. Çoğu topluluk mensubu, kişisel talebinden daha çok grubun uyumuna öncelik vermiş, birey olarak fikirlerini dışa vurmaktan kaçınmıştır. Duyguları ifade etmek veya doğrudan bir şey istemek yıkıcı davranış olarak kabul edilmiştir. Doğal olarak günümüz Japonya'sında konuşma sırasında “evet” veya “hayır” demek bile önemli bir sorun olabilmektedir¹².

Eski zamanlardan beri Japonların kendilerini bazen birinci plana alsalar da önceliği başkalarına vererek saygı duyma, şefkat ve görgü kurallarına değer verme duyarlılığı bakımından yüksek estetik bilince sahip oldukları bilinmektedir¹³. Estetik bilincinin de etkisi ile Japonlar

¹⁰ Davies- Ikeno, a.g.e., s. 9-10.

¹¹ Sema Aslan Demir, Görünüş Kategorisi, Türkmençe Örneği, Ankara, Grafiker, 2016, s. 12. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Sigurd Agrell, “Aspektiinderung und Aktionsartbildung Beim Polnischen Zeitwort: Ein Beitrag Zum Studium der Indogermanischen Priiverbia und Ihrer Bedeutungsfunktionen”, Lunds Universitets Arsskrift, New Series, I, IV. 1908, s. 2.

¹² Tolga Özşen-Özbek, Aydın, “A Sociolinguistic and Sociocultural Approach to Attitudinal Dispositions of Graduated Students Toward the Business Japanese Language (Japonca Öğretmenliği Mezunlarının İş Japoncasına Yönelik Tutumsal Eğilimlerinin Sosyolinguistik ve Sosyokültürel Analizi)”, Journal of Language and Linguistic Studies, 12(1), 2016, s. 37.

¹³ Kokudo Kōtsūshō, Kokudo Kōtsū Hakusho- Atarashī Jidai ni Kotaeru Kokudo Kōtsū Seisaku — Gijutsu no Shinpo to Nihonjin no Kansei (biishiki) o İkashite (国土交通白書-新しい時代に応える国土交通政策—技術の進歩と日本人の感性(美意識)を活かして), Nikkei Insatsu, Tōkyō, 2019.

<https://www.mlit.go.jp/hakusyo/mlit/h30/hakusho/r01/pdf/np101300.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2022)

genellikle dolaylı iletişimi tercih eden bir toplum olmuştur. Toplumun uyumunu sağlama, herhangi bir anlaşmazlığı önleme, kibar olma veya soruları cevaplarken kullandıkları iletişim, sözel olmayan beden dili, duruş, ifade ve ses tonu gibi ipuçlarına dayanmaktadır¹⁴. Bunların tümü Japonlar için çok anlamlıdır ve sosyal etkileşimlerinde bunları dikkate almaktadırlar. Bu nedenle bir konuşmayı doğru anlamlandırıp iletişim kurabilmek için muhataplarının hal ve hareketlerine, ses tonuna çok dikkat etmek gereklidir. İletişimin karşılıklı anlaşma mı, anlaşmazlık mı, yanlış anlama mı, bilgi alışverişi mi, yoksa gerçekten zevk mi içerdiğinin anlaşılabilmesi gereklidir. Karşılıklı olarak farklı niyetlerin veya yorumların neden olduğu boşluk nedeniyle yanlış yorumlama veya yanlış anlama meydana gelirse, sorunu çözmek için bunun neden olduğunu açıklığa kavuşturma yeteneğine de ihtiyaç vardır. Yani Japoncada bir cümlenin yorumlanma süreci, onun uygun durumsal bağlamından olası anlamını çağrıştırmayı da gerektirir.

İletişim kurmada Smith'in kültürler arası anlayış için belirlediği temel koşullar şu şekildedir: “Benlik duygusu, ötekilik duygusu, benlik ve öteki arasındaki ilişki duygusu, ortam veya sosyal durum duygusu, amaç duygusu”¹⁵.

Smith, iletişimde kültürler arası empatik ilişkiler geliştirmek için kendimiz ve başkaları aynı zamanda bu ikisi arasındaki ilişkiyi tanımanın önemine işaret etmektedir. Buna göre, başkalarını anlamak için, etkileşim yoluyla bilgi elde ederken, belirli bir ortamda neler olup bittiğini dikkatlice gözlemlememiz ve kendi tepkilerimizi ve başkalarının tepkilerini analiz etmemiz gerekir. Smith'in kültürler arası anlayış için ön koşulları ile Japonların günlük hayatta doğru iletişim ile toplumla uyum için gösterdikleri önem paralellik göstermektedir. Ayrıca Japonlardaki 「空気を読む」 *kūki o yomu* (düz anlamı; havayı okumak) yani ortamdaki atmosferi kavramak¹⁶. Smith'in de bahsettiği ortam ve sosyal durum duygusuna uygun davranış göstermek anlamındaki deyim, yine Japon kültüründeki doğru iletişimin gerektirdiği koşullara verilen önemin dile yansımış biçimidir. Japonların doğru ve etkili iletişim için üst-alt yakınlıktaki insan ilişkileri ile içindeki ortamın atmosferini kavrayıp buna uygun (sözcük, tümce seçimi gibi) sözlü ifadelerine 「待遇表現」 *taigū hyōgen* denilmektedir¹⁷. Muhatap olunan kişinin cinsiyeti, yaşı, sosyal durumu, mesleği veya ona duyulan saygı, sevgi gibi duygusal ilişkiye göre değişen dilsel bir ifade veya biçim *taigū hyōgen* içinde yer alır¹⁸.

2. Japonca *Aimai* İfadelerinden “Chotto”nun Kullanımı

Japonya'da, aynı kültürü paylaşan Japonlara sıradan ya da önemsiz gibi görünen ifadeler, yabancılar için son derece şaşırtıcı ya da gizemli gelebilmekte, çoğu zaman kafaları karışmakta ya da anlayılamamaktadır. Genellikle Japonca öğretiminde telaffuz, cümle kalıpları, dil bilgisi gibi dilsel unsurlara çok fazla önem verilmektedir. Ancak gerçek Japonca eğitimi vermek için öncelikle kültürel farklılıklar konusu her zaman akılda tutulmalı, Japon kültürü ve ifade psikolojisinden başlanmalıdır¹⁹. Ana dili Japonca olmayan bir öğrenci, Japonca olan biriyle

¹⁴ Davies- Ikeno, a.g.e., s. 51.

¹⁵ Seiko Harumi, The Use of Silence by Japanese Learners of English in Cross-Cultural Communication and its Pedagogical Implications, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of London, 1999, s. 38.

¹⁶ <https://www.japandict.com/%E7%A9%BA%E6%B0%97%E3%82%92%E8%AA%AD%E3%82%80> (Erişim Tarihi: 24.05.2022)

¹⁷ Megum Sakamoto, (Nihongo Hyōgen ni Okeru `Taigū Hyōgen' no Atsukai-kata “Nihongo Kyōiku Renraku Kaigi dai 7-Kai Happyō Ronbun-shū”, Nihongo kyōiku renraku kaigi, Shimonosekishiritsudaigaku, 1994.

<https://www.nier.go.jp/saka/pdf/N07022103.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2022)

¹⁸ <https://kotobank.jp/word/%E5%BE%85%E9%81%87%E8%A1%A8%E7%8F%BE-556789> (Erişim Tarihi: 24.05.2022)

¹⁹ Yang Xiaozhong-Cao Hong, “Aimai'na Nihongo o Sai Ninshiki — Nihongo Kyōiku no Tachiba Kara — 「曖昧」な日本語を再認識 —日本語教育の立場から—” Fukuidagaku Kyōiku Chiiki Kagaku-bu Kiyō I

iletişim kurduğunda sözcüklerin anlamlarını yorumlamakta güçlük çekebilmektedir. Bunlar arasında " *chotto*" anlamı ve kullanımını bağlama dayandığı için yanlış anlaşılması kolay ifadelerden biridir²⁰. “*Chotto*”nun tereddüt, isteksizlik, nezaket, alçak gönüllülük ve daha fazlasını kapsayan anlamları cümlelerinin bağlamlarına dayanmaktadır.

Japonca konuşurken konuşma sırasında tereddüt etmek, Japonların konuşmacının muhatabına karşı kibar davrandığını göstermenin yollarından biridir. Japonlar, tereddüt ve dolaylı anlatımı nezaket işaretleri olarak görme eğilimindedirler. Bu nitelikler özellikle daha yüksek statüdeki biriyle konuşurken oldukça faydalıdır. Zaman zaman bu özelliği “*chotto*”nun da taşıdığı görülmektedir. Bu durum, bir öğretmen ile öğrenci arasındaki diyalogda *chottonun* anlamına ilişkin aşağıdaki örnekte açıkça görülmektedir:²¹

学生: あのう、①ちよと先生・・・

Ano, chotto sensei.

Şey.. (duraksama, tereddüt etme ifadesi) affedersiniz öğretmenim.

先生:はい。

Hai.

Evet?

学生:お忙しいところ恐れ入りますが。

Oisogashii tokoro osoreirimasuga.

Meşgul zamanınızda rahatsızlık verdiğim için özür dilerim.

先生:いや。

Iya.

Hayır.

学生:この作文のことは何ですけど。

Kono sakubun no koto nandesu kedo.

Benim kompozisyonum hakkında.

先生:はい。

Hai.

Evet.

(Jinmonkagaku-koku Gogaku Kokubungaku Chūgoku-gaku-hen), 福井大学教育地域科学部紀要I (人文科学 国語学・国文学・中国学編, 56, 2005. s. 47-48.

²⁰ Xiaoli, Qin, Hairyo Hyōgen to Shite no `Chotto' no Kenkyū (配慮表現としての「ちよと」の研究) Gakui seikyū ronbun s.1 file:///C:/Users/oem20/Desktop/Aimai/235100701.pdf (Erişim Tarihi: 21.05.2022)

²¹ Fuki Nakai, “The Role of Cultural Influences in Japanese Communication: A Literature Review on Social and Situational Factors and Japanese Indirectness”, Ibunka Komyunikēshon Kenkyū (異文化コミュニケーション研究) S. 14, 2002, s. 106-107. Mitzutani Osamu-Nobuko Mitzutani, N., How to be Polite in Japanese, The Japan Times, Tokyo, 1987, s.33. , s.33.

学生:②ちよと直していただけませんか。

Chotto naoshite itadakemasen deshouka.

Biraz düzeltbilir misiniz?

Bu örnekte olduğu gibi Japoncada öğrencilerin öğretmenlerine olan saygısı, tereddüt ve belirsizlik yoluyla ifade edilmektedir. Bunun için ① *chottonun* kullanılması konuş dinleyicinin tepkilerini beklerken konuşmasına devam etmesine olanak sağlamıştır. Öğrenci, öğretmeninden kompozisyonunu düzeltmesini ② *chottoyu* kullanarak rica etmiştir.

Bir isteksizlik durumundan ya da istese de gerçekleştirilmesi mümkün olmadığından kibarca teklifi geri çevirmek için kullanılan *chotto* aşağıdaki üç örnek diyalogda dolaylı anlatım ve eksilteli cümle içinde görülmektedir:²²

1.)

男 A: 「今週の土曜日あたり、ゴルフなんかいかがですか」

Konshū no doyoubi-atari, gorufu nanka ikagadesu ka?

Bu cumartesi golf oynamaya ne dersiniz?

男 B: 「土曜日ですか。土曜日はちよと・・・」

Doyōbidesu ka. doyōbi wa chotto...

Cumartesi mi? Cumartesi biraz...

男 A: 「そうですね。じゃまた別の機会にでも」

Sou desu ka. ja mata betsu no kikai ni demo

Öyle mi. Sonra başka bir sefere.

Diyalogdan anlaşıldığı gibi B kişisi, A kişinin golf oynama teklifini doğrudan reddetmemekle birlikte isteksizliğini *chotto* ifadesi ile belirtmektedir. Bu ifade A kişisi tarafından kibar bir şekilde teklifinin geri çevrilmesi olarak algılanmıştır.

2.)

男 A: 「映画に行こうと思うんだけど、今月の20日、ひま?」

Eiga ni ikou to omoundakedo, kongetsu no hatsuka, hima?

Sinemaya gitmeyi düşünüyorum ama bu ayın 20'sinde boş musun?

女 B: 「20日はちよと・・・」

Hatsuka wa chotto...

Ayın 20'sinde şey... (Uygun değilim.)

Yine aşağıdaki örnekte de *chotto*'nun isteksizlik ve belirsizlik anlamında kullanıldığı görülmektedir:²³

3.)

先輩(男): 「明日、練習が終わってから、部室の大掃除をやってくれないか」

²² Yoko Tomisaka, Nameraka Nihongo Kaiwa (なめらか日本語会話Successful Communication in Japanese), Aruku, Tokyo, 1999, s. 131.

²³ Tomisaka, a.g.e., s. 131.

Ashita, renshuu ga owatte kara, bushitsu no daisouji o yatte kurenai ka

Yarın antrenman bittikten sonra kulüp odasını temizleyecek misin?

後輩: 「明日 は試験前なので、ちよっと・・・」

Ashita wa shiken maenanode, chotto

Yarın sınav öncesi, bu yüzden biraz...

先輩(男): 「そんなこと言ってたらちつともきれいにならないじゃないか」

Son'na ko to ittara chittomo kirei ni naranai janai ka

Eğer böyle şeyler söylersen, temiz olmayacak değil mi?

後輩: 「でも、練習のあとはつかれますし・・・」

Demo, renshuu no ato wa tsukaremasushi

Ama antrenmandan sonra yorulabiliyorum.

Yukarıdaki örnek diyalogda okul ortamında, üst sınıftan bir öğrenci ile alt sınıftan bir öğrenci sınıf temizliği hakkında konuşmaktadır. Üst sınıftan öğrenci, antrenman bittikten sonra kulüp odasını alt sınıftaki öğrencinin temizleyip temizlemeyeceğini sorar. Alt sınıftaki öğrenci ertesi gün sınavı olduğunu söyleyip cümleyi *chotto* ile bitirir. Diyalogun devamından aslında hem önceliği sınav çalışmaya vermek istediği hem de antrenman sonrası çok yorgun olduğu için temizlik görevini yapmak istemediğini göstermektedir. Diyalogdan çıkarılabilecek tüm bu anlamların *chotto* ifadesine yüklendiği anlaşılmaktadır.

Bu örnekler dışında genel olarak *chotto*, Japonlar tarafından çoğunlukla reddedilme başta olmak üzere ifade edilmesi zor olan şeyleri ifade etmek için kullanılır:²⁴

A. 明日、一緒に映画を見に行きませんか？

Ashita, isshoni eiga wo mi ni ikimasenka?

Yarın birlikte sinemaya gidelim mi?

B. ごめんなさい。明日は、ちよっと・・・

Gomennasai. Ashita wa, chotto.

Affedersin. Yarın biraz...

Belirsizlik ifadelerinden *chottonun* herhangi bir rahatsızlığı karşdakine kibar bir biçimde dile getirmenin iki örneği aşağıdaki dialoglarda görülmektedir:²⁵

1.)

女: 「あのう、ちよっと・・・」

Anou, chotto

Bakar mısınız, biraz şey...

隣の人: 「はい、何でしょうか」

Hai, nandeshou ka

Evet, ne vardı?

²⁴ Ratna, **a.g.m.**, s. 23.

²⁵ Tomisaka, **a.g.e.**, s. 131

女 : 「お宅の犬が少し・・・」

Otaku no inu ga sukoshi
Köpeğiniz biraz...

隣の人: 「うちの犬が何か」

Uchi no inu ga nanika
Köpeğimde ne var?

女 C : 「夜になりますとあたりが静かになりますので、犬の声がどうも」

Yoru ni narimasuto atari ga shizuka ni narimasunode, inu no koe ga doumo
Geceleri etraf sessizleştikten köpeğin sesi...

隣の人: 「うるさいとおしゃるんですか」

Urusai to osharundesu ka
Gürültülü olduğunu mu söylüyorsunuz?

女 C : 「ええ、そういうわけですから・・・」

Ee, souiu wakedesukara
Evet, öyle demek oluyor...

Yukarıda iki komşu arasında komşunun köpeğinin geceleri gürültülü olması konusunda konuşma geçmektedir. Birine nazikçe hitap etmek için de *chotto* kullanılmaktadır. Gürültüden rahatsız olan komşu bunu dile getirmek için konuşmaya *chotto* ile başlar fakat şikayetini söylemek için belki de tereddüt eder. Ancak karşıdaki köpek sahibi ile konuşabileceği izlenimini aldıktan sonra rahatsızlığını en kibar şekilde söyler. Japonlar, rahatsızlık verici bir durumu söylerken bile rahatsız edici olmamasına çok dikkat etmektedir.

2.)

女 C : 「お宅じゃ今、屋根を修理していらっしゃるんですね」

Otaku ja ima, yane wo shuuri shite irassharundesune
Şu anda evinizin çatısını tamir ediyorsunuz değil mi?

女 D : 「ええ、雨もりがひどいものですから・・・」

Ee, amemori ga hidoi monodesukara
Evet, çatıdan çok su sızdığından...

女 C : 「いつまでかかります?大工さんの音がちよと」

Itsu made kakarimasu? Daikusan no oto ga chotto ...

Ne kadar sürer? Marangozun çıkardığı sesler biraz... (Çok gürültülü.)²⁶

Çatı tamiratının yapıldığı bir ortamda gürültüden rahatsız olan bir kadın durumdan şikayetini söylemek istiyor. Ancak bunu çatıyı tamir ettiren kişiye doğrudan söylemenin kabalık olabileceği düşüncesindedir. Bu nedenle önce uygun konuşma zemini hazırlamak için tamirin ne kadar süreceğini sorar. Devamında marangozun sesleri deyip *chotto* sözcüğü ile cümleyi bitirir. Karşı tarafa gürültüden duyduğu rahatsızlığı duyumsatır.

²⁶ Tomisaka, a.g.e., s. 132.

Rahatsızlık, isteksizlik ve belirsizlik anlamlarını bir arada içerebilen *chotto* kullanımına örnek diyalog şu şekildedir:²⁷

女 C: 「主人はただいま留守にしておりますが・・・」

Shujin wa tadaima rusu ni shite orimasuga・・・

Eşim şimdi evde yok...

男 D: 「何時ごろお帰りになりますでしょうか」

Nanjigoro o kaeri ni narimasudeshou ka?

Saat kaç gibi dönecek?

女 C: 「さあ・・・、ちよと・・・」

Saa..., chotto...

Şimdi...şey ...

Konuşucuları bir kadın ve erkek olan diyalogda kadın, eşinin evde olmadığını söylemektedir. Erkek ise yaklaşık saat kaç gibi döneceğini sormuştur. Kadının ise cevap vermekte tereddüt ettiği için mi yoksa doğrudan detaylı soru sorulmasından rahatsızlık duyduğu için mi *chotto* kullandığı belli değildir. Belki de eşinin saat kaç gibi geleceğini gerçekten bilmediği, tahmin edemediği için ya da ayrıntılı bilgi vermek istemediği için *chotto* kullanmış olabilir.

Chottonun dolaylı yoldan olumsuzluk bildirmek için kullanıldığı durumlardan birine aşağıdaki diyalog ile örnek verilmiştir:²⁸

女 A: 「川上君のこと、どう思う?」

Kawakamikun no koto, dou omou?

Kawakami hakkında ne düşünüyorsun?

女 B: 「いい人だとは思うけど、恋人としてはちよと・・・」

İi hito dato omoukedo, koibito toshitewa chotto... (Düşünemiyorum.)

İyi bir insan olduğunu düşünüyorum ama sevgili anlamında biraz...

Yukarıda verilen örnekte ortamda iki kadın bulunmakta ve diyalogda biri diğer kadının Kawakami Bey'in hakkında ne düşündüğünü sormaktadır. Bu soruya verilen cevapta, Kawakami Bey'in iyi biri olduğunu düşündüğünü fakat cümlenin devamında ise sevgili anlamında olumsuz düşündüğünü *chotto* kullanarak ifade etmiştir. Bu anlam, cümlenin sonunda kullanılan *chottonun* öncesinde gelen sözcük birlikteliğine bakarak çıkarabilir.

Sonuç

Bulgularımız Japon dilindeki *chottonun* belirsizlik anlamlarının toplum-dilbilimsel bağlamda derinden kök saldığını doğrulamaktadır. Biçimselliğe, tonlamaya ve eşlik eden sözcüğe bağlı olarak *chotto* sözcüğü anlamsal açıdan farklı yorumlara açıktır. Bu araştırma dilsel belirsizliğin daha geniş bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve Japonya'daki günlük dilin çok yönlü doğasının altını çizmektedir.

²⁷Tomisaka, **a.g.e.**, s. 132

²⁸Tomisaka, **a.g.e.**, s. 132.

Hedef dili Japonca olan öğrenciler açısından bakıldığında Japon dili, belirsizlik ifadelerinin yoğun kullanıldığı bir dil olarak görülmektedir. Bu durum, ana dili Japonca olanlara kıyasla iletişimde zaman zaman sorun teşkil etmektedir. Japon dilindeki bu belirsizlik bildiren ifadelerin altında yatan nedenler yabancıların hissettiği belirsizliğin çok ötesinde kültürel farklılıklara dayanmaktadır. Belirsizlik ifadeleri, Japon toplumunun coğrafyanın gerektirdiği zorlu yaşam şartlarının içinde birlik ve beraberliğin uyum içinde sürdürülmesi için geliştirdikleri iletişim stratejilerinden biridir. *Chotto*” sözcüğünün çok anlamlı olma özelliği nedeniyle verdiği anlamlar itibarıyla çoğunlukla belirsizlik ifadeleri içinde değerlendirilmektedir. Verilen örneklerin de desteklediği şekilde “*chotto*” sözcüğü tereddüt, isteksizlik, nezaket, alçak gönüllülük ve daha fazlasını kapsayan anlamları taşıyabilmektedir. Kullanıldığı cümlelerin bağlamına dayalıdır.

Japoncadaki "belirsiz" ifadelerin ve genel anlamda hedef dil olarak Japon dilinin açık, anlaşılır, öğretilmesi için Japon kültür öğelerinin daha fazla dâhil edilmesi ve kapsamlı bir Japonca dil eğitiminin hedeflenmesi gerekmektedir. Bunun için öğrencilerin hedef dilin doğal ortamına en yakın atmosfer sağlanarak bağlamın örtük dil olan Japonca'yı anlamlandırmadaki önemine değinilmelidir. Yabancı dil öğretiminde dört temel beceri (dinleme, okuma, konuşma, yazma)yi geliştirmeye dayalı materyal seçimi göz önünde bulundurulurken aynı özenin hedef dilin kültür öğretimi için de gösterilmesinin dil öğretimini daha verimli kılacağı düşünülmektedir. Böylece farklı kültüre ait yabancı dil öğrenilirken dilin doğru algılanması ve yorumlanması ile kültürlerarası iletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi sağlanabilir. Kültürel çatışmalar tamamen ortadan kaldırılamasa bile kültürel farklılıklar ve değerleri, benzersizliği algılatılarak iletişimdeki yanlış anlaşılımlar en aza indirilmeye çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Agrell, Sigurd, “Aspektiinderung und Aktionsartbildung Beim Polnischen Zeitworte: Ein Beitrag Zum Studium der Indogermanischen Priiverbia und Ihrer Bedeutungsfunktionen”, Lunds Universitets Arsskrift, New Series, I, IV. 1908, s. 2.
- Davies, Roger J., Ikeno, Osamu, The Japanese Mind Understanding Contemporary Japanese Culture, Tuttle Publishing, Tokyo, 2002, s. 9.
- Demir, Sema Aslan, Görünüş Kategorisi, Türkmençe Örneği, Ankara, Grafiker, 2016, s. 12.
- Harumi, Seiko, The Use of Silence by Japanese Learners of English in Cross-Cultural Communication and its Pedagogical Implications, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of London, 1999, s. 38.
- İçen, Hasan, “Coğrafya’da Çevresel Determinizm: Kökleri ve Etkileri”, Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Güncel Araştırmalar, C.2, İzmir, Ekim 2020, Duvar Yayınları, s. 9.
- Kotsusho, Kokudo, Kokudo Kōtsū Hakusho- Atarashī Jidai ni Kotaeru Kokudo Kōtsū Seisaku — Gijutsu no Shinpo to Nihonjin no Kansei (biishiki) o İkashite (国土交通白書-新しい時代に応える国土交通政策—技術の進歩と日本人の感性(美意識)を活かして), Nikkei Insatsu, Tōkyō, 2019.
- Matsumoto, Yoshiko -Okamoto Shigeko, “The Construction of The Japanese Language and Culture in Theaching Japanese as a Foreignn Language”, Japanese Language and Litarature, 37/1, 2003, s. 29.

Mizutani, Osamu-Nobuko Mizutani, N., How to be Polite in Japanese, The Japan Times, Tokyo, 1987, s.33.

Nakai, Fuki, “The Role of Cultural Influences in Japanese Communication: A Literature Review on Social and Situational Factors and Japanese Indirectness”, Ibunka Komyunikēshon Kenkyū (異文化コミュニケーション研究) S. 14, 2002, s. 106-107.

Özşen, Tolga- Aydın Özbek, “A Sociolinguistic and Sociocultural Approach to Attitudinal Dispositions of Graduated Students Toward the Business Japanese Language (Japonca Öğretmenliği Mezunlarının İş Japoncasına Yönelik Tutumsal Eğilimlerinin Sosyolinguistik ve Sosyokültürel Analizi)”, Journal of Language and Linguistic Studies, 12(1), 2016, s. 37.

Ratna, Maharani Patria, “Aimai Hyougen Sebagai Cerminan Komunikasi Jepang”, İzumi, Volume 8, No 1, 2019, s. 23.

Sakamoto, Megum, (Nihongo Hyōgen ni Okeru `Taigū Hyōgen' no Atsukai-kata “Nihongo Kyōiku Renraku Kaigi dai 7-Kai Happyō Ronbun-shū”, Nihongo kyōiku renraku kaigi, Shimonosekishiritsudaigaku, 1994.

Tomisaka, Yoko, Nameraka Nihongo Kaiwa (なめらか日本語会話Successful Communication in Japanese), Aruku, Tokyo, 1999, s. 131.

Xiaozhong, Yang-Cao Hong, “*Aimai'na Nihongo o Sai Ninshiki — Nihongo Kyōiku no Tachiba Kara — 「曖昧」な日本語を再認識 — 日本語教育の立場から—*” Fukuidaigaku Kyōiku Chiiki Kagaku-bu Kiyō I (Jinmonkagaku-koku Gogaku Kokubungaku Chūgoku-gakuhēn), 福井大学教育地域科学部紀要I (人文科学 国語学・国文学・中国学編, 56, 2005. s. 47-48.

Web Kaynakları

<https://tangorin.com/kanji?search=%E6%9B%96> (Erişim Tarihi: 19.05.2022)

<https://tangorin.com/kanji/%E6%98%A7> (Erişim Tarihi: 19.05.2022)

<https://kokugo.>

jitenon.jp/word/p569?getdata=%E6%9B%96%E6%98%A7&search=contain

<https://kotobank.jp/word/%E5%BE%85%E9%81%87%E8%A1%A8%E7%8F%BE-556789>
(Erişim Tarihi: 24.05.2022)

Qin, Xiaoli, , Hairyo Hyōgen to Shite no `Chotto' no Kenkyū (配慮表現としての「ちょっと」の研究) Gakuī seikyū ronbun s.1 file:///C:/Users/oem20/Desktop/Aimai/235100701.pdf (Erişim Tarihi: 21.05.2022)